

Πολιτική εξουσία και αγιότητα στο πρώιμο Βυζάντιο

/ [Συναξαριακές Μορφές](#)

Αμαλία Κ. Ηλιάδη, φιλόλογος-ιστορικός (ΜΑ Βυζαντινής Ιστορίας)

Ο βίος του Δανιήλ του Στυλίτη (5ος μ. Χ.)

Οι σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στην πολιτική εξουσία και ορισμένους αγίους στο πρώιμο Βυζάντιο είναι στενές και γι' αυτόν ακριβώς το λόγο χρειάζονται αποκρυπτογράφηση. Η πολιτική εξουσία, στο πρόσωπο του αυτοκράτορα και των στρατιωτικών και πολιτικών αξιωματούχων, συνδέεται με την επίσημη εκκλησία, δηλαδή τον Πατριάρχη, τους επισκόπους, τον κλήρο και τους μοναχούς. Και οι μεν και οι δε, δηλαδή και οι δυο μορφές εξουσίας, πολιτική και θρησκευτική, προσπαθούν να προσεταιριστούν το λαό. Ο λαός, σ' αυτό το νοητικό και πραγματικό σχήμα, παίζει καταλυτικό ρόλο. Και με την προσκόλλησή του στους αγίους, άνδρες και γυναίκες, προσδίδει σ' αυτούς δύναμη, κοινωνική επιρροή και ένα είδος εξουσίας πάνω του, γι' αυτό και η πολιτική εξουσία προσπαθεί να τους έχει συμμάχους της: συσφίγγει τις σχέσεις της μαζί τους κι

αυτοί πρόθυμα ανταποκρίνονται.

Οι πολύπλοκες αυτές αλληλεξαρτήσεις ιχνηλατούνται στο βίο του Δανιήλ του Στυλίτη(5ος αι.). Ο επιστημονικός διάλογος γύρω απ' τη μελέτη των αγιολογικών κειμένων παρουσιάζει ιδιαίτερη ανάπτυξη τα τελευταία εικοσιπέντε χρόνια. Η προσέγγιση των αγιολογικών κειμένων είναι ιδιαίτερα γόνιμη όταν αυτά αντιμετωπίζονται ως γνήσια προϊόντα της εποχής τους κι όχι ως στείρα διδακτικά και ηθικολογικά κατασκευάσματα. Προς αυτή την κατεύθυνση συμβάλλει ο εντοπισμός και η ερμηνεία των ιστορικών στοιχείων των βίων των αγίων. Υπό τις παραπάνω προϋποθέσεις, ο βίος του Δανιήλ του Στυλίτη είναι πολύ σημαντική πηγή για την εξέταση του φαινομένου της σύνδεσης ανάμεσα στην εξουσία και στην αγιότητα στο πρώιμο Βυζάντιο.

Οι Στυλίτες άγιοι πρωτοπαρουσιάζονται στο τέλος του 4ου αιώνα και η άσκησή τους χαρακτηρίζεται από αυστηρότητα και υπερβολές. Η υπόθεση που βασίζεται σ' ένα απόσπασμα του Λουκιανού, ότι πρόκειται για αρχαία επιβίωση, θεωρείται απ' τους περισσότερους ερευνητές απίθανη. Αυτή η παράδοξη τάση στον τρόπο της «κατά Χριστόν» άσκησης παρατηρείται, κυρίως, στις ανατολικές επαρχίες της αυτοκρατορίας. Πάντως, έγιναν προσπάθειες να μεταφυτευτεί και στη Δύση, χωρίς όμως επιτυχία. Μαρτυρούνται και γυναίκες στυλίτισσες, αλλά η διερεύνηση αυτού του πραγματικά ενδιαφέροντος ζητήματος ξεφεύγει απ' το πλαίσιο αυτής της μικρής μελέτης.

Ο Δανιήλ ο Στυλίτης γεννήθηκε στα Μάραθα της Συρίας το 409μ.Χ. και έγινε μοναχός στα γειτονικά Σαμόσατα στον Άνω Ευφράτη. Πέθανε το 493 στην Κωνσταντινούπολη και είναι ο πιο φημισμένος Στυλίτης μετά τον Συμεών τον παλαιό. Ο ακραίος, εξτρεμιστικός τρόπος με τον οποίο ο Συμεών ο Στυλίτης εκδήλωνε την αγιότητά του καθώς και η διεθνής φήμη του προσείλκυαν μεγάλο αριθμό ανθρώπων κοντά του. Ο Θεοδώρητος που μας διηγείται το βίο του λέει ότι τον επισκέπτονταν προσκυνητές απ' την Περσία, την Αιθιοπία, την Ισπανία και τη Βρετανία. Ο μαθητής του Συμεών, ο Δανιήλ, ακολούθησε τον ίδιο τρόπο άσκησης.

Ο βίος του Δανιήλ του Στυλίτη, στη βασική του δομή έχει ως πρότυπο το βίο του Μ. Αντωνίου, που γράφτηκε απ' το Μ. Αθανάσιο. Το βιβλικό υπόβαθρο του βίου είναι εμφανές σε πολλά σημεία. Η γνώση αντιπαρατίθεται στην πίστη και στην άσκηση και ο άγιος παρουσιάζεται ως ενδιάμεσος-μεσολαβητής ανάμεσα στο Θεό και στους ανθρώπους απ' τη μια, και στον αυτοκράτορα και τους ανθρώπους απ' την άλλη. Γιατί ο άγιος αποτελεί ανάχωμα στην αυθαιρεσία και στη σκληρότητα των αρχόντων. Η σωματική, υλική μεταβίβαση της υπερφυσικής του δύναμης και ευλογίας στους ανθρώπους φανερώνει την αρμονική κοινωνία του άυλου και του υλικού στο πρόσωπό του, που είναι ικανό να καθαγιάζει τον κόσμο.

Το ιστορικό πλαίσιο του βίου καλύπτει τη βασιλεία του Λέοντα Α΄, του Ζήνωνα, την επανάσταση του Βασιλίσκου και τις αρχές της βασιλείας του Αναστασίου. Ο συγγραφέας του βίου του Δανιήλ αρχίζει την αφήγησή του αιτιολογώντας την απόφασή του να διηγηθεί τη ζωή του αγίου: γι' αυτό καταφεύγει στους γνωστούς κοινούς τόπους των περισσότερων αγιογράφων. «Σκέφτηκα ότι θα ήταν καλό να καταπιαστώ με τη διήγηση των έργων του αγίου Δανιήλ, παρ' όλο που το κάνω με φόβο. Γιατί η ζωή αυτού του ανθρώπου ήταν τόσο σπουδαία και περίφημη και θαυμαστή, ενώ εγώ είμαι ένας ανάξιος και ταπεινός άνθρωπος. Όμως δεν θ' ανεχτώ να χαθούν στη σιωπή εκείνες οι διηγήσεις για τον άγιο, που έλαβα απ' τους πατέρες μου, γιατί φοβούμαι περισσότερο πως ο Κύριος δίκαια θα με βασανίσει τη φοβερή ημέρα της κρίσης του, αφού δεν κατέθεσα στην τράπεζα το ταλέντο που μου εμπιστεύτηκε προς ωφέλεια των πολλών. Έτσι λοιπόν, ενισχυμένος απ' τις προσευχές σας, θα καταθέσω αληθινά όλα όσα έχω ακούσει απ' όσους ήταν μαθητές του αγίου πριν από μένα και θα αναφέρω με κάθε αλήθεια όλα όσα είδα με τα ίδια μου τα μάτια. Γιατί ο Θεός θα καταστρέψει όλους εκείνους που διαδίδουν ψεύδη». Αμέσως μετά ο συγγραφέας ζητά την εύνοια των ακροατών του και μπαίνει στο κυρίως θέμα.

Τόπος καταγωγής του Δανιήλ είναι η Ανατολή (Συρία) και οι γονείς του Ηλίας και Μάρθα, όταν γίνεται 5 ετών, προσπαθούν να τον εισάγουν σε μοναστήρι, αλλά δε γίνεται δεκτός λόγω ηλικίας. Δωδεκάχρονος, πλέον, γίνεται δεκτός στο μοναστήρι και λίγο μετά επιλέγει να ενδυθεί το μοναχικό σχήμα. Στη στροφή του προς τον ασκητισμό έχει ως πρότυπο τον Συμεών τον Στυλίτη και διεπόμενος απ' αυτό το πνεύμα, θεωρώντας δηλ. τον ασκητισμό ανώτερο απ' την κοινοβιακή ζωή, επιζητά να εγκαταλείψει το μοναστήρι. Η δίψα του για άσκηση θα εκδηλωθεί έντονα, όταν παρά τις δυσμενείς συνθήκες που επικρατούσαν την εποχή εκείνη στην Παλαιστίνη (Επανάσταση Σαμαρειτών), αποφασίζει να επισκεφθεί τους Αγίους Τόπους. Η τελική ματαίωση του προσκυνήματός του στους Αγίους Τόπους δεν αποδίδεται απ' το βιογράφο του στην αναταραχή στην Παλαιστίνη αλλά σε θείο όραμα υπό τη μορφή του δασκάλου του Συμεών που τον προέτρεψε να μεταβεί αμέσως στην Κων/πολη. Στο σημείο αυτό εξάιρεται η σημασία της Κων/πολης ως πνευματικής και θρησκευτικής μητρόπολης που υπερβαίνει σε λαμπρότητα κάθε άλλη πόλη. Εκεί μπορείς να απολαύσεις του λέει ο Συμεών, τα ιερά των μαρτύρων και τους μεγάλους οίκους της προσευχής, κι ακόμη αν επιθυμείς να γίνεις αναχωρητής σε κάποιο ερημικό σημείο, ή στη Θράκη ή στον Πόντο, ο Θεός δε θα σε εγκαταλείψει.

Έτσι ο Δανιήλ αλλάζει πορεία και κατευθύνεται προς την Κωνσταντινούπολη. Εκεί, αρχικά, καταλύει σ' ένα ερειπωμένο κι εγκαταλειμμένο ειδωλολατρικό ναό, όπου δέχεται πολλές επιθέσεις δαιμόνων. Ο λαός της Κωνσταντινούπολης αρχίζει να ελκύεται απ' τον παράξενο αναχωρητή που μιλά στη συριακή διάλεκτο.

Σ' αυτό το σημείο ο συγγραφέας του βίου του Δανιήλ κάνει μια παρέκκλιση απ' την ευθύγραμμη χρονολογικά εξιστόρηση, για να διηγηθεί ένα ενδιαφέρον περιστατικό. Κάποτε ένας μαθητής του Δανιήλ, θέλοντας να κρατήσει για πάντα στη μνήμη του τη μορφή του αγίου και να τη γνωστοποιήσει και στους μεταγενέστερους, και θεωρώντας μια τέτοια πράξη εκδήλωση ευσέβειας και αφοσίωσης, κάλεσε έναν ζωγράφο να φιλοτεχνήσει την εικόνα του αγίου που είχε σκοπό να την τοποθετήσει στην αψίδα της εισόδου ενός παρεκκλησίου. (επάνω του πρόπυλου της εισόδου του μαρτυρίου τα κατά βασιλικών). Ο ίδιος μαθητής, επίσης, θέλησε να γράψει το βίο του αγίου, όντας αυτός εν ζωή. Όμως, όταν το άκουσε ο άγιος, θύμωσε τρομερά και παρήγγειλε να καταστραφεί η εικόνα και να πεταχτούν στη φωτιά τα κείμενα του βίου του, γιατί ο υπηρέτης του θεού ήταν αποφασισμένος να μη δεχτεί τη δόξα των ανθρώπων. Ερμηνεύοντας το παραπάνω περιστατικό, όπου οι αξίες του ασκητή έρχονται σε αντίθεση με τις αξίες του ελληνορωμαϊκού κόσμου της ύστερης αρχαιότητας, μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα, πως η εικόνα και ο βίος, εκπροσωπώντας αντίστοιχα τη ζωγραφική και τη γραφή, είναι για τα αυστηρά ασκητικά ιδεώδη του Στυλίου μάταια, όταν στοχεύουν στην προσωπική του προβολή.

Επανερχόμενος στη χρονολογική εξιστόρηση του βίου, ο αφηγητής μας πληροφορεί πως ο άγιος στην τοποθεσία του Ανάπλου όπου ασκήτευε, δεχόταν καθημερινά πολλές επισκέψεις πιστών, τόσες που ο κλήρος της Κων/πολης άρχισε ν' ανησυχεί για το κύρος και την εξουσία του. Η αντίθεση της επίσημης εκκλησίας στις υπερβολές των ασκητών δεν πρέπει να ερμηνευτεί μόνο ως προάσπιση του ορθού δόγματος και της μεσότητας αλλά και ως βεβαιασμένη απάντηση στον κίνδυνο της αυξανόμενης δημοτικότητάς τους. Γιατί ο Δανιήλ, ενώ φτάνει άγνωστος και ξένος στην Κων/πολη, καταλήγει ν' αποκτήσει στενές σχέσεις με την πολιτική εξουσία αργότερα. Αυτή η εξέλιξη περνά αναμφισβήτητα μέσα απ' τη λαϊκή αφοσίωση και λατρεία που απολαμβάνει ο άγιος. Όταν η επίσημη εκκλησία (Πατριάρχης, ανώτεροι κληρικοί κ.τ.λ.) καθιερώνει τον Δανιήλ ως πρόσωπο σημαντικό και γι' αυτήν, το κάνει υπό την επιρροή ενός Πατριάρχη, του Ανατόλιου. Ο Ανατόλιος αργότερα θεραπεύεται απ' το Δανιήλ. Έτσι ο άγιος τον αποζημίωσε για την εύνοιά του.

Οι σχέσεις του αγίου με τους ανώτατους αξιωματούχους της Πρωτεύουσας που τους θεραπεύει από ανίατες ασθένειες, τους απαλλάσσει από το μαρτύριο της δαιμονοληψίας, προσεύχεται και αποκτούν τα παιδιά που επιθυμούσαν, αρχίζουν να συσφίγγονται μετά το επεισόδιο με το Γελάνιο. Ο άγιος αρχικά συγκρούεται με τους εκπροσώπους της εξουσίας (πολιτικής και οικονομικής) στο πρόσωπο του Γελάνιου, «καστρήσιου της θείας τραπέζης» και υφισταμένου «του επί της τραπέζης», γιατί οικοδομεί το στύλο του σε ιδιοκτησία του Γελάνιου. Ο Γελάνιος

στη σύγκρουσή του με τον Στυλίτη βασίζεται στην υποστήριξη του αυτοκράτορα Λέοντα και του νέου Πατριάρχη Γεννάδιου οι οποίοι, πραγματικά, τον δικαιώνουν αρχικά. Ωστόσο, η σύγκρουση του ασκητή, τουλάχιστον στο λεκτικό επίπεδο, δεν είναι τόσο έντονη με τον ιδιοκτήτη της γης, ούτε με τον αυτοκράτορα, όσο είναι με τον Πατριάρχη. Τελικά ο Γελάνιος όχι μόνο υποχωρεί προς χάρη του Δανιήλ, αλλά προσφέρεται να του κατασκευάσει έναν καινούργιο στύλο στην ιδιοκτησία του, δεχόμενος την ευλογία του. Η «άλωση» της κοσμικής εξουσίας (πολιτικής, οικονομικής, στρατιωτικής) απ' τον άγιο-ασκητή είναι πλέον γεγονός, όπως γεγονός είναι ότι γύρω από τον Στυλίτη άγιο σχηματίζεται ένας κύκλος μαθητών. Σπουδαίοι αξιωματούχοι της πρωτεύουσας όπως ο Κύρος επισκέπτονται τον άγιο και δέχονται τις συμβουλές και τις ευεργεσίες του. Αργότερα η ίδια η αυτοκράτειρα Ευδοξία επισκέπτεται τον άγιο και του προσφέρει γη για εγκατάσταση, την οποία ο άγιος δε δέχεται. Ο άγιος δεν αργεί να επικοινωνήσει και με τον αυτοκράτορα Λέοντα, μέσω του μαθητή του Σέργιου που μετέφερε τα μηνύματα του αγίου. Ο αυτοκράτορας του ζητά να προσευχηθεί γι' αυτόν για ν' αποκτήσει γιο, πράγμα που γίνεται πραγματικότητα όταν η αυτοκράτειρα Βερίνα αποκτά γιο. Τότε ο αυτοκράτορας για ν' ανταμείψει τον άγιο, του θεμελιώνει έναν τρίτο στύλο.

Όμως τον άγιο, παρόλη την εύνοια του αυτοκράτορα, καταδιώκουν κάποιοι αιρετικοί που, για να τον βάλουν σε πειρασμό, του στέλνουν μια πόρνη να τον διαφθείρει. Η αναφορά στην πορνεία και στο ρόλο της πόρνης σαν μέσο διαφθοράς ακόμη και αγίων είναι συχνή στους βίους της πρώιμης βυζαντινής εποχής. Η πόρνη πληρώνεται με χρήματα για να θέσει σε ενέργεια το τέχνασμά της, το οποίο αποτυγχάνει οικτρά.

Ξανά η επίσημη εκκλησία, στο πρόσωπο του Πατριάρχη Γενναδίου έρχεται σε αντίθεση με τον ασκητή κι έτσι αρχίζει η καινούρια διαμάχη εκκλησίας-Στυλίτη. Στον αγώνα αυτόν ο αυτοκράτορας υποστηρίζει τον Δανιήλ, τον ασκητή, τον λατρευτό του πλήθους, τον εκλεκτό του λαού, τον ηθελημένο του όχλου: ο ρόλος του πλήθους που υποστηρίζει τον άγιο είναι καταλυτικός. Ο αυτοκράτωρ αναγκάζει τον Πατριάρχη Γεννάδιο να χειροτονήσει ιερέα τον άγιο, αν και ο άγιος ως την τελευταία στιγμή αρνιόταν κατηγορηματικά να δεχτεί τον Πατριάρχη.

Όταν ο στύλος του αγίου παθαίνει ζημιά από πρωτοφανή κακοκαιρία με βίαιους ανέμους, ο αυτοκράτορας αναζητά ευθύνες ανάμεσα στους αρχιτέκτονες και τους χτίστες του. Όμως ο άγιος τον παρακαλεί να μην τους βλάψει. Η εύνοια του αυτοκράτορα προς τον άγιο γίνεται πλέον σχέση φιλίας, φροντίδας και προστασίας. Όταν μάλιστα ο Δανιήλ μεταστρέφει τον Αρειανό Ιορδάνη στην Ορθοδοξία, συμβάλλει στην ενότητα της αυτοκρατορίας.

Όμως τη στενή σύνδεση πολιτικής και διπλωματίας με την αγιότητα πιστοποιεί το επεισόδιο με τον Γουβάζιο, βασιλιά των Λαζών. Ο Γουβάζιος φτάνει στην αυλή της Κωνσταντινούπολης και ο αυτοκράτωρ Λέων τον οδηγεί στον Δανιήλ: όταν ο Λαζός βασιλιάς βλέπει την αλλόκοτη μορφή του αγίου, ευγνωμονεί τον ουράνιο βασιλέα που, μέσω ενός επίγειου βασιλιά(του βυζαντινού αυτοκράτορα) επικοινωνεί με τα μυστήρια του θεού. Ο σκοπός του Λέοντα ήταν να εντυπωσιάσει τον Γουβάζιο και το κατορθώνει. Η αγιότητα γίνεται αρωγός στην κρατική διπλωματία και η διαφωνία του βυζαντινού αυτοκράτορα με το βασιλιά των Λαζών επιλύεται με τη μεσολάβηση του Δανιήλ, που τους ωθεί να καταλήξουν στην υπογραφή συνθήκης. Η συνθήκη που υπέγραψαν οι δύο ηγεμόνες με την επίνευση του Δανιήλ, ικανοποιούσε και τα δύο μέρη, σύμφωνα με το συγγραφέα του βίου του. Όταν ο Γουβάζιος επέστρεψε στη χώρα του, διηγήθηκε στο λαό του το συμβάν και η φήμη του αγίου εξαπλώθηκε στη Λαζική. Ο ίδιος ο Γουβάζιος, ως το τέλος της ζωής του, αλληλογραφούσε με τον άγιο και παρακαλούσε για τις προσευχές του.

Καθώς η φήμη του Δανιήλ γίνεται διεθνής, ο άγιος αποδεικνύεται για την πολιτική εξουσία του βυζαντίου μέσο εξωτερικής πολιτικής και διπλωματίας και άσκησης επιρροής εκ μέρους των βυζαντινών προς τους ξένους λαούς. Ο βιογράφος του Δανιήλ αναφέρει: «ο αυτοκράτορας είπε στον άγιο: να είσαι πρόθυμος να μας υπηρετήσεις για πολλά χρόνια ακόμη, γι' αυτό πρέπει να δεχτείς τη στέγη πάνω απ' το κεφάλι σου που σου κατασκευάζουμε, αφού ο Θεός σε πρόσφερε σε μας για να'σαι ωφέλιμος-αποτελεσματικός για χάρη μας. Μ' αυτά τα επιχειρήματα, με δυσκολία έπεισε τον άγιο να δεχτεί την προσφορά του. Έτσι φτιάχτηκε η σκεπή πάνω στο στύλο.

Όλους τους επισκέπτες που ερχόντουσαν στην Πόλη από διαφορετικά έθνη, είτε ήταν βασιλιάδες ή πρεσβευτές, ο αυτοκράτορας αυτοπροσώπως θα τους πήγαινε να δουν τον άγιο ή θα τους έστελνε εκεί, και δε σταμάτησε ποτέ να καυχιέται για τον άγιο και να τον δείχνει σ' όλους και να διακηρύσσει τα επιτεύγματα της αντοχής του.

Η περιγραφή της αποκάλυψης της συνωμοσίας του Αρδαβούριου, στρατηγού της ανατολής, κατά του Λέοντα, γίνεται αφορμή να μας πληροφορήσει ο συγγραφέας

του βίου για τη γνωριμία του Λέοντα με τον Ζήνωνα: «εκείνο τον καιρό, κάποιος Ζήνων, Ίσαυρος απ' τη γέννησή του, ήρθε στον αυτοκράτορα, φέρνοντάς του επιστολές γραμμένες απ' τον Αρδαβούριο. Σ' αυτές προέτρεπε τους Πέρσες να επιτεθούν στο ρωμαϊκό κράτος και συμφωνούσε να συνεργαστεί μαζί τους». Έτσι ο Ζήνων επιδειχνει αφοσίωση προς τον αυτοκράτορα. Ο Λέων ζητά την έγκριση απ' τον άγιο των ρυθμίσεών του για την εξουδετέρωση της συνωμοσίας και ο άγιος συμφωνεί μ' αυτές και του δίνει τις συμβουλές και την ευλογία του.

Η υποτιθέμενη εκστρατεία των Βανδάλων κατά της Αλεξάνδρειας θορυβεί τον αυτοκράτορα που στέλνει τον ευνούχο σπαθάριο Υλάσιο στον άγιο, για να δεχτεί την καθοδήγησή του σε στρατιωτικά, πλέον, ζητήματα. Και βέβαια ο άγιος καθησυχάζει τον αυτοκράτορα, διαψεύδοντας τις φήμες περί επικείμενης επίθεσης στην πρωτεύουσα της Αιγύπτου.

Πριν απ' την περιγραφή της μεταφοράς του λειψάνου του Αγ. Συμεών απ' την Αντιόχεια στην Κων/πολη με τις σχετικές τελετουργίες, ο βιογράφος του Δανιήλ επισημαίνει τη διαφορά ανάμεσα στο δάσκαλο και το μαθητή: ενώ ο Συμεών δε ζούσε σε μέρος πολυσύχναστο και οι άνθρωποι δεν κατέφευγαν σ' αυτόν για τόσο διαφορετικές ανάγκες παρά μόνο για προσευχή και ευλογία, ο Δανιήλ ενοχλείται με διάφορους τρόπους από εκείνους που εμπλέκονται στα ζητήματα του κράτους.

Αιρετικοί μεταστρέφονται απ' τον άγιο στην Ορθοδοξία, την ενοποιητική δύναμη του κράτους και κατόπιν του προσφέρουν πολύτιμα αφιερώματα: ασημένια εικόνα βάρους 10 λίτρων στην οποία παριστανόταν ο άγιος και κάτω απ' την οποία έγραψαν οι ίδιοι την ακόλουθη επιγραφή: «Πατέρα, παρακάλεσε το θεό να μας συγχωρήσει για τις αμαρτίες μας εναντίον σου».

Το επεισόδιο με το στρατιωτικό Τίτο, που εγκαταλείπει το στρατιωτικό στάδιο για να γίνει μαθητής του αγίου, αντιπαραθέτει τον πόλεμο και τη σφαγή των στρατιωτικών με την ειρήνη και την προσευχή του αγίου. Ο άγιος βγαίνει κι εδώ νικητής, ενώ ο Τίτος αποζημιώνει με χρήματα τους στρατιώτες του που δεν τον ακολουθούν στη νέα του ζωή. Τότε για πρώτη φορά ο αυτοκράτορας έρχεται σε σύγκρουση με τον άγιο, καθώς αυτός του παίρνει έναν ικανό του αξιωματικό. Όμως και πάλι ο άγιος, στέλνοντας γράμμα παρηγοριάς στον αυτοκράτορα, του εκφράζει τη νομιμότητά του προς το πρόσωπό του και του υπενθυμίζει την αμοιβαία ωφέλεια που προκύπτει από τη σχέση τους. Ο Τίτος, ως πρώην στρατιωτικός αξιωματούχος, ακόμη κι όταν έγινε ασκητής, διατηρούσε τους προσωπικούς του υπηρέτες.

Κατά τη συνομωσία και την επανάσταση του Βασιλίσκου εναντίον του Ζήωνα, ο άγιος εμπλέκεται σ' όλες τις κρίσιμες κρατικές υποθέσεις με τις προφητείες και τις συμβουλές του προς το Ζήωνα. Το πολιτικό παρασκήνιο της επανάστασης, οι

ραδιουργίες και ο εξιδανικευμένος ρόλος, απ' τον αφηγητή, της πεθεράς του Ζήνωνα Βερίνας, περιγράφονται ζωντανά. Ο Βασιλίσκος είναι πολέμιος του Ορθόδοξου δόγματος γι' αυτό κι ο Πατριάρχης, οι επίσκοποι, τα μοναστήρια τον αντιμάχονται. Ο άγιος αλληλογραφεί με τους ισχυρούς της ημέρας, (τον Βασιλίσκο, μέσω του απεσταλμένου του Δανιήλ) και διαθέτει δική του σφραγίδα (πιθανώς μολυβδόβουλλο). Τότε, για μοναδική φορά στη ζωή του και για την υπεράσπιση της Ορθοδοξίας, κατεβαίνει απ' το στύλο του για να μεταβεί στο κέντρο της πόλης. Μπαίνει επικεφαλής του λαού της Κων/πολης και με φωνές διαμαρτυρίας και χειρονομίες ακτιβιστικές φτάνει έξω απ' το παλάτι όπου προσπαθεί να έρθει σε διαπραγματεύσεις με τον Βασιλίσκο. Επειδή δεν τα καταφέρνει αποφασίζει να γυρίσει στο στύλο του, αλλά το πλήθος τον ικετεύει να μείνει. Τελικά άνθρωποι της εκκλησίας τον φυγαδεύουν στη Μονή του αγίου Ιωάννη του Στουδίου για να μην τον εξαντλήσει το πλήθος απ' τον υπερβολικό του ζήλο. Όταν ο λαός το αντιλαμβάνεται, φτάνει ν' απειλήσει ότι θα κάψει το παρεκκλήσι της Μεγάλης Εκκλησίας (Αγίας Σοφίας), που εν τω μεταξύ είχε μεταφερθεί ο άγιος, στην περίπτωση που θα τους εγκατέλειπε. Το ακραίο αυτό περιστατικό προκειμένου να παραμείνει ο άγιος φανερώνει τη λατρεία του πλήθους προς αυτόν.

Κατά την παραμονή του αγίου στην Κων/πολη οι πατρίκιοι και γενικά τα μέλη της ανώτατης αριστοκρατίας του προσφέρουν την αφοσίωσή τους και εκλιπαρούν για την ευχή του και τα θαύματά του. Ο ίδιος ο Βασιλίσκος έχει ανάγκη την έγκρισή του για να εδραιώσει την κλονισμένη εξουσία του και τη ζητά, αλλά ο άγιος, που υποστηρίζει σθεναρά την Ορθοδοξία, του την αρνείται. Ο λαός συγκεντρώνεται στον Ιππόδρομο και εκδίδει την «ετυμηγορία» του για τον αιρετικό σφετεριστή: αναφωνώντας, ζητά επίμονα χριστιανό αυτοκράτορα στην Οικουμένη, παρουσία του αγίου. Υπό την πίεση των ταραχών ο Βασιλίσκος αποκηρύσσει επίσημα την αίρεση και δικαιολογεί την πλάνη του λέγοντας πως οι ιδιότητές του, του στρατιωτικού και του πολιτικού, τον εμπόδισαν απ' το να θεολογήσει ορθά. Βέβαια ο Ζήνωνας στο τέλος αποκαθίσταται στο θρόνο και ο συγγραφέας δεν παραλείπει να τονίσει πως ο άγιος παρέμενε πάντα πιστός στο νόμιμο αυτοκράτορα.

Πλησιάζοντας στον επίλογο της διήγησής του ο συγγραφέας καταφεύγει στον κοινό τόπο για τους βίους, της ανάγκης να συντομεύει την αφήγησή του γιατί τα θαύματα του αγίου, έτσι κι αλλιώς, είναι ατέλειωτα. Κατόπιν αναφέρεται στους αγράμματους κι αμόρφωτους μοναχούς, που υπάρχει κίνδυνος να προσχωρήσουν σε κάποια αίρεση, εξ αιτίας ακριβώς της απαιδευσίας τους. Ο άγιος τους προτρέπει να υποτάσσονται στους ανωτέρους τους χωρίς αμφισβήτηση, ενισχύοντας παράλληλα την αυθεντία της Ορθοδοξίας.

Η κρίση του βιογράφου του Δανιήλ για τον μετέπειτα Ορθόδοξο αυτοκράτορα Αναστάσιο είναι θετικότερη. Ο άγιος προβλέπει πως ο Αναστάσιος θα κυβερνήσει το κράτος δίκαια και κατά τη βασιλεία του θα επικρατήσει αδιατάρακτη ειρήνη και εμπιστοσύνη στις άγιες εκκλησίες-πατριαρχεία και στην τάξη των μοναχών. Οι ευνοϊκές κρίσεις για τον Αναστάσιο και την Αυγούστα Αριάδνη οφείλονται πρωτίστως στην Ορθοδοξία τους.

Ο συγγραφέας τέλος μας πληροφορεί πως η κηδεία του Δανιήλ γίνεται «δημοσία δαπάνη». Ο άγιος τιμάται με περίλαμπρο μνημείο απ' την πολιτική ηγεσία και τα λείψανά του διασώζονται και λατρεύονται με τιμές. Τις περισσότερες φροντίδες για την κηδεία του αναλαμβάνει μια πλούσια γυναίκα, η Ηραΐς και το «ύστατο χαίρε» στον άγιο το δίνουν από κοινού ο λαός, ο αυτοκράτορας, ο Πατριάρχης και οι ανώτατοι αξιωματούχοι, κληρικοί και λαϊκοί, δηλαδή σύσσωμη η βυζαντινή κοινωνία. Μάλιστα ο υπερβολικός ζήλος του πλήθους φτάνει να «βλάψει» το λείψανο, όπως συχνά συνέβαινε σε τέτοιες περιπτώσεις.

Ο άγιος τη στιγμή του θανάτου του ήταν 84 ετών. Τα τελευταία 33 χρόνια της ζωής του τα πέρασε πάνω στον τριπλό του στύλο. Παρά τις κακουχίες της σκληρής ζωής του έφτασε σε βαθιά γεράματα κι αυτό το γεγονός από μόνο του είναι απόδειξη της αγιότητάς του. Μιας αγιότητας στενά συνυφασμένης με την εξουσία του αυτοκράτορα, του Πατριάρχη μα πάνω απ' όλα εξαρτημένης απ' την «εξουσία» του λαού, του πλήθους, του δήμου της Κωνσταντινούπολης του 5ου αιώνα.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

1. Peter Brown, The rise and function of the holy man in Late Antiquity, στο Society and the Holy in Late Antiquity, Chicago 1982, σελ. 103-152- του ίδιου: Authority and the Sacred. Aspects of the Christianisation of the Roman World, Cambridge 1995, σελ. 57-78.
2. Three Byzantine Saints. Contemporary Biographies of St. Daniel the Stylite, St. Theodore of Sykeon and St. John the Almsgiver, μτφρ. Elisabeth Dawes, εισαγωγή και σχόλια του Norman H. Baynes, London 1948.
3. H.J.Magoulias, The lives of byzantine Saints as sources of data for the history of magic in the sixth and seventh centuries A.D.Sorcery, Relics and Icons, Βυζ. 37 (1967), σελ. 228-269 κ.ά.
4. Brown P., The world of late antiquity, Βλ. Επίσης P.Magdalino, The Literary perception of everyday life in Byzantium. Some general considerations and the case of John Apokaukos, BSI 48(1987), σελ. 28 -38.
5. H.J.Magoulias, The lives of Saints as sources of data for the history of byzantine medicine in the sixth and seventh centuries, BZ 57 (1964), σελ. 127-150. Πρβλ.

- J.W.Nesbitt, A geographical and chronological Guide to Greek Saint Lives, OCP 35 (1969), σελ. 443-489 – P.Brown, Ο Ανατολικός και Δυτικός Χριστιανισμός στην Ύστερη Αρχαιότητα: Πώς χώρισαν οι δρόμοι, στο Society and the Holy in Late Antiquity, Univ. of California Press, Paperback 1952, σελ. 166-195.
6. H.Delehaye, Les origines du culte des martyrs, Bruxelles, 2 1933 Subsidia Hagiographica 20 σελ. 405-417. – του ίδιου Cinq leçons sur la méthode hagiographique, Bruxelles 1934 SH 21. σελ. 28 κ.ε.
7. Κιουσοπούλου Αντωνία, Χρόνος και ηλικίες στη Βυζαντινή κοινωνία (Η κλίμακα των ηλικιών από τα αγιολογικά κείμενα της μέσης εποχής, 7ος-11ος αι.). Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, Ε.Ι.Ε., Αθήνα 1997.
8. Lucianus, De Syria Dea, cc.xxviii-xxix.
9. The Catholic Encyclopedia, Volume XIV, έκδ. 1912, Robert Appleton Company, λήμμα Stylites (Pillar Saints).
10. Kersten Aspegren, The male woman: a feminine Ideal in the Early Church, έκδ. Rem Kieffer, Uppsala, 1990
11. H.Delehaye, Les saints Stylites στη σειρά Subsidia Hagiographica 14, Bruxelles-Paris 1923.
12. Ευάγγριος, Εκκλησιαστική Ιστορία, 1.13.- William Stearns Davis, (έκδ.) Readings in Ancient History: Illustrative Extracts from the Sources, 2 τ. (Boston: Allyn and Bacon, 1912-13) τ.2, Rome and the West, σελ. 348-349.
13. G.G.Dawson, Healing Pagan and Christian, London, Society for Promoting Christian Knowledge, 1935.
14. J.B.Bury, History of the Later Roman Empire, 1923 σελ. 435 κ.ε. (Δυναστεία του Θεοδοσίου του Α΄).
15. Μ.Τουρτόγλου, Οι ανήλικοι στο βυζαντινό και μεταβυζαντινό ποινικό δίκαιο, ανάπτυπο απ' τα Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών 60 (1985), 362-382.
16. Ostrogorsky G., Geschichte des byzantinischen Staates, Munchen 1963.
17. W.Barth, Kaiser Zeno, Basel 1894.
18. E.W.Brooks, The Emperor Zenon and the Isaurians, Engl. Hist. Review 8 (1893) – του ίδιου, The Eastern Provinces from Arcadius to Anastasius, Cambr. Med. Hist. I (1911), 457-86.
19. A.Rose, Kaiser Anastasius I. Die aussere politik des Kaisers, Halle 1882 – του ίδιου, Die byzantinische Kirchenpolitik unter Kaiser Anastasius I. Wohlau 1888.
20. P.Charanis, The Religions Policy of Anastasius the First, Madison 1939, 2η έκδ. Θεσσαλονίκη 1974. Για την πρωτοβυζαντινή περίοδο βλ. και Stein E., Histoire du Bas-Empire I.1 και I.2- II, Paris 1959, 1949- του ίδιου, Studien zur Geschichte des byzantinischen Reiches vornehmlich unter den Kaiser Justinus II u. Tiberius-Konstantinus.
21. F.E.Peters, The Harvest of Hellenism: A History of the Near East from Alexander

the Great to the Triumph of Christianity, New York 1970.- Averil Cameron, The Mediterranean World in Late Antiquity, AD. 395-600.

22. Κωνσταντίνα Μέντζου-Μεϊμάρη, «Απεικονίσεις δημοφιλών αγίων», στα Πρακτικά του Α΄ Διεθνούς Συμποσίου, Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο, Τομές και Συνέχειες στην ελληνιστική και ρωμαϊκή παράδοση, Αθήνα 1989, σελ. 587-602.

23. Evangelisches und Orthodoxes Christentum in Begegnung und Auseinandersetzung, 1952, εκδ. E.Benz και L.A.Zander-D.Attwater, Saints of the East, 1963.

24. Constantine Porphyrogenitus, De Ceremoniis (εκδ. Bonn), σελ. 463 και 70, 484. J.B.Bury, The Imperial Administrative System of the ninth century, British Academy, Supplementary Papers I, Oxford University Press, 1911 σελ. 125-126.

25. Otto Seeck στην Pauly-Wissowa-Kroll, Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft, τ. 12, Stuttgart, 1924, 188-190,36.

26. E.W.Brooks, English Historical Review 8 (1893), σελ. 213- E.A.Gautier, Genseric, Roi des Vandales, Payot, Paris 1932.

27. V.Chapot, La Frontière de l' Euphrate, Fontemoing, Paris 1907- Médiéval Source book ό.π. σελ. 26 από 55.

28. Medieval Sourcebook, Life of Daniel the Stylite.

29. F.Halkin, L'hagiographie byzantine au service del' histoire, Thirteenth International Congress of Byzantine Studies, Oxford 1966- C.Mango, Βυζάντιο: Η αυτοκρατορία της νέας Ρώμης, μετ. Δ.Τσουγκαράκης, Αθήνα 1988.

30. P.Charanis, Church and State in the Later Roman Empire. The Religious Policy of Anastasius the First 491-518, Θεσ/νίκη 1974.

31. C.Capizzi, L' imperatore Anastasio I (491-518), Roma 1969.

32. Ι.Καραγιαννόπουλου, Ιστορία του Βυζ. Κράτους, τ. Α΄ Ιστορία Πρωίμου Βυζ. περιόδου (324-565) εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1988 (ανατύπωση Β΄) σελ. 328-367.

33. Jacques Fontaine, Le culte des saints et ses implications sociologiques, réflexions sur un récent essai de P.Brown, Analecta Bollandiana, 100 (1982) σελ. 17-42.

34. Charles Pietri, Les origines du culte des martyrs (d' après un ouvrage récent), Rivista di archeologia cristiana, 60 (1984), σελ. 293-319.

35. Julia Seiber, The Urban Saint in Early Byzantine Social History, Oxford, British Archaeological Reports, 1977.

Πηγή: synodoiporia.gr